

מעוף ומעשה

**כתב עת לעיון ולמחקר
בנושא: הכשרת מורים**

מס' 16

תשע"ד 2014

עורכת: ד"ר שרה זמיר

המכללה האקדמית אחוה

מעוף ומעשה

המכללה האקדמית אחוה

מס' 16

תשע"ד 2014

מערכת כתב העת

יו"ר המערכת: ד"ר שרה זמיר

עורך אורח: ד"ר רוני ריינגולד

חברי המערכת (ע"פ סדר א"ב):

פרופ' עליאן אלקרינאוי, נשיא המכללה האקדמית אחוה
ד"ר אורית אבידב - המכללה האקדמית אחוה, האוניברסיטה הפתוחה

פרופ' עדה אהרוני, הטכניון חיפה

פרופ' יונתן אונסון - אוניברסיטת בן גוריון

פרופ' אפרים בן ברוך - מרכז לימודים אקדמיים, אור יהודה, אוניברסיטת בן גוריון בנגב

ד"ר מריטה ברבש - המכללה האקדמית אחוה

ד"ר ראיסה גוברמן - המכללה האקדמית אחוה

מר בועז דהן - המכללה האקדמית אחוה

פרופ' תמר הורוביץ - אוניברסיטת בן גוריון בנגב

ד"ר אירנה וולדימירסקי - המכללה האקדמית אחוה

פרופ' יעקב עירם - אוניברסיטת בר אילן

ד"ר היידי פלביאן - המכללה האקדמית אחוה

פרופ' יצחק פרידמן - המכללה האקדמית אחוה

ד"ר עדנה רובין - המכללה האקדמית אחוה

רכזת המערכת: **גב' שמרית סימון**

עריכה לשונית והגהה עברית: **גב' גליה הראל**

עריכה לשונית והגהה באנגלית: **ד"ר ברברה קולן**

עיצוב ועריכה: **אירנה פאינשטיין, היחידה לשיווק, פרסום והוצאה לאור,**

המכללה האקדמית אחוה

עיצוב הכריכה: **דגנית צור, היחידה לשיווק, פרסום והוצאה לאור, המכללה**

האקדמית אחוה

הפקה: **סברינה גבר, מנהלת היחידה לשיווק, פרסום והוצאה לאור,**

המכללה האקדמית אחוה

הוצאה לאור: **המכללה האקדמית אחוה**

ISSN: 0793-3355

©

כל הזכויות שמורות

המכללה האקדמית אחוה

ד.נ. שקמים 7980400, טל' 08-8588044

דבר העורכת

גם בעידן הטכנולוגי של היום שבו נדמה כי כל הידע מצוי במרחק של הקשת מקלדת, תפקיד המורה הוא דומיננטי ומהותי בתהליכי ההוראה והלמידה. ההוראה, ככל פרופסיה מורכבת, מחייבת הן ידע תאורטי נרחב ומעמיק והן מיומנויות ויכולות מעשיות רבות.

כברת הדרך הארגונית שעברה הכשרת המורים בעשורים האחרונים ניכרת בטיבה. עם ציוני הדרך העיקריים יש למנות את האקדמיזציה של הסמינרים למורים בשנות השמונים, את ההרשאה להעניק תוארי מוסמך במכללות להוראה בשנות התשעים ואת פתיחתם של מסלולי המצוינות להוראה וליווי המורים החדשים בשנות האלפיים. אך נדמה שאין בכך די, ולראייה השיח המתמיד הקיים בדבר תנאי הקבלה לסטודנטים המבקשים לבוא בשעריה של המכללה לחינוך ולהוראה, טיב הכשרתו של המורה הטוב, השלכות ההכשרה על מעמד המורה ועוד.

גיליון 'הכשרת מורים' של כתב העת, 16 במספר, שם לו למטרה להרים את תרומתו לשיח זה. תודתי הרבה נתונה לד"ר רוני ריינגולד, העורך האורח של הגיליון המיוחד, שבסיועו נבחרו המאמרים הראויים ביותר ונקבע לבסוף סף דחייה של 50% בעבור גיליון זה.

הגיליון הבא של 'מעוף ומעשה' מתעתד להציג את שיתופי הפעולה האקדמיים בין המכללה האקדמית אחוה לבין מוסדות אקדמיים בבוסטון, ולפיכך יודפס בשפה האנגלית.

לפרטים נוספים ניתן לפנות אל:

רכות המערכת, הגבי שמרית סימון shimrit_s@achva.ac.il

או לעורכת כתב העת sara_zamir@achva.ac.il.

ד"ר שרה זמיר

עורכת כתב העת 'מעוף ומעשה'

המכללה האקדמית אחוה

דבר העורך האורח

אי-הנחת המתמיד מתהליכי ההוראה והחינוך הקדם-אקדמיים בישראל ובעולם מוביל לפולמוסים רבים. במוקד של חלק ניכר מהם עומדת הסוגיה של הכשרת המורים הראשונית ופיתוחם המקצועי המתמשך לאורך הקריירה. זאת בהנחה המגובה במחקרים רבים, כי איכותו של המורה ומידת מומחיותו הם המשתנים המשפיעים ביותר על טיב הלמידה בבתי הספר, אף יותר מן המדיניות החינוכית, מתכניות הלימודים ומשאר המשתנים.

לאור הנאמר לעיל החליטה מערכת 'מעוף ומעשה' לייחד גיליון מיוחד להגות על השבחתה של הכשרת המורים הראשונית ועל פיתוחה המקצועי המתמשך.

במאמר העיוני הפותח את הגיליון פרופ' שלמה וינר מבקר את התמקדות הכשרת המורים למתמטיקה בידע דיסציפלינרי (מתמטי) ופדגוגי. וינר רואה בהכשרת המורים למתמטיקה בת-זמננו אך משל לכלל הכשרת המורים העכשווית המטפחת בלשונם מורים "חד-ממדיים". הוא מדגיש את הצורך בחינוכם הערכי של המורים העתידיים בכלל ובהם מורי המתמטיקה העתידיים, ואף קובע כי חינוך ערכי זה יכול להתבסס (לפחות במקרה של הסטודנטים להוראת המתמטיקה) על עקרונות החשיבה המתמטית. המאמר תורם לא רק לדיון על הכשרת מורים אלא אף לוויכוח על מקומו של החינוך הערכי-המוסרי בבתי הספר.

ד"ר פסיה צמיר, ד"ר דינה תירוש, ד"ר רותי ברקאי, ד"ר אסתר לוינסון וד"ר מיכל טבח, הכותבות אף הן על הוראת המתמטיקה, מעלות במאמרו את הצורך בפיתוח הידע המקצועי (ידע תוכן וידע פדגוגי) של גננות בתחום הוראת המתמטיקה בכלל והגאומטרייה בפרט הן במסגרת ההכשרה הראשונית הן במסגרת הפיתוח המקצועי המתמשך. במאמרו הן מוסיפות כי ערך רב יש לא רק לטיפוח הידע המקצועי אלא אף לטיפוח תחושת המסוגלות האישית, ואף ממליצות על עקרונות וקווים מנחים לתכניות הכשרה ראשונית ופיתוח מקצועי שיעסקו בשני הנדבכים.

במאמר השלישי הן בהכשרת מורים למתמטיקה, דנות ד"ר מיכל טבח וד"ר טלי נחליאלי בתהליכי ההוראה-הלמידה של סטודנטים במסלול ההכשרה להוראת המתמטיקה. המאמר עוסק בשימוש בכלים לניתוח שיח לימודי לצורך התמקדות בשלושת סוגי השיח המתרחשים בו בזמן בכיתה: המתמטי, הבין-אישי והפדגוגי. מטרת המאמר היא למצוא אופנים להתייחס לכל אחד משלושת סוגי השיח ולקשר ביניהם, וכתוצאה מכך להבין את המורכבות של תהליכי ההוראה והלמידה ולשפרם.

ד"ר שרה האופטמן וד"ר לאה ברץ דנות בכלי אחר המשלב בין סוגי שיח וסוגי ידע: הדיסציפלינרי והפדגוגי, וזאת במסגרת הכשרת מורים להוראת ספרות עברית. המחקר הנדון בחן את ספרות ההדרכה למורים, ובאופן ממוקד יותר את המדריך למורה בתחום הספרות וקבע כי אף על פי שהמורים העתידיים הם קהל יעד הזקוק במיוחד למדריכים אלו, הרי שבמתכונתם הנוכחית הם אינם ערוכים באופן ההולם את אוכלוסיית המתכשרים להוראה ואף אינם מספקים את הצרכים הדיסציפלינריים והפדגוגיים שלהם ועל כן יש לשפרם.

ד"ר היידי פלביאן מציעה עוד שיפור להכשרת המורים הראשונית. היא דנה בקורסי הפדגוגיה וממליצה על מודל לשדרוג מערכות היחסים בין המדריכים הפדגוגיים והסטודנטים להוראה, זאת בהתבסס על ממצאי מחקר רחב היקף אשר מציג את נקודת מבטם, את ציפיותיהם ואת צורכיהם של האחרונים מן הקשר עם המדריכים הפדגוגיים. המודל המוצע מבוסס על גישה המטפחת את ההדדיות בין המדריכים הפדגוגיים והמודרכים בתהליך ההכשרה להוראה.

המאמר המשווה של ד"ר עפרה וולטר מישראל וד"ר מלאני פיטר מאנגליה מתמקד בחשיבות של הוראת התנועה למורים עתידיים בגיל הרך הן בחינוך הרגיל הן בחינוך המיוחד. תרומתו הייחודית היא בהדגשת החשיבות התאורטית והמעשית של הוראת התנועה כתחום מקדם התפתחות בגיל הרך, ולפיכך לניסיון לקדם את מיסוד הוראת התנועה במוסדות ההכשרה למורים. אולם למחקר עוד תרומה והיא חשיפת ההיבטים הבין-תרבותיים של הכשרת המורים.

המאמר השביעי של ד"ר אלון פרגמן, החותם את הגיליון הנוכחי, שונה מקודמיו. הוא איננו מתמקד בהכשרת מורים אלא בתהליך קליטתם של מורים ערבים ילידים בהוראת השפה הערבית המדוברת בבתי הספר היסודיים בישראל. זאת תוך ניסיון לבחון עד כמה תהליך הקליטה מושפע ממדיניות מכוונת של משרד החינוך. עם זה, גם למאמר זה יש קשר הדוק לנושא של הגיליון. גם אם אין בכוחו של מאמר להשפיע על מדיניות משרד החינוך (הן לגבי הכשרת המורים הראשונית הן לגבי ההכשרה בשלב הליווי והקליטה) יש בכוחו לסייע להשפיע על שותפי התפקיד (מנהלים, עמיתים ועוד) של המורים הטירונים בשלב ההתמחות בהוראה ובתקופת היותם מורים חדשים.

לסיום ברצוני להודות לחבריי למערכת האורחת: פרופ' דרורה כפיר, פרופ' נעמה צבר בן-יהושע, ד"ר מחמוד ח'ליל וד"ר שוש מלאת שליוו את הגיליון בראשיתו תחת שרביטה של ד"ר שרה פרמן. תודה לד"ר שרה פרמן שהחלה במלאכה של הבניית גיליון זה וכמובן לעורכת הנוכחית ד"ר שרה זמיר שהשלימה את המלאכה. על זאת יש לומר

כי משרה עד שרה לא הייתה כשרה. עוד תודה היא לכותבים שהמתינו בסבלנות רבה לפרסומו של הגיליון, זמן רב לאחר ששלחו לנו את מאמריהם.

אני מקווה כי אף שטקסטים רבים (מאמרים, גיליונות כתבי עת, אסופות מאמרים וספרים) כבר יוחדו לצורך בשינוי בהכשרת המורים הראשונית ובפיתוח המקצועי המתמשך יסייעו המאמרים המתפרסמים בגיליון הנוכחי אף הם בתהליך המתמיד הנראה לעתים סזיפי לנסות ולהכשיר מורים ראויים יותר.

ד"ר רוני ריינגולד

עורך אורח

תוכן עניינים

1	פרופ' שלמה וינר
	המורה החד-ממדי כפועל יוצא של הכשרת המורים ומערכת החינוך
	ידע תוכן, ידע פדגוגי-תוכני ותחושת מסוגלות להוראה:
	המקרה של גננות והנדסה
	פרופ' פסיה צמיר, פרופ' דינה תירוש, ד"ר רותי ברקאי, ד"ר אסתר לוינסון,
19	ד"ר מיכל טבח
	מאפייני השיח המתמטי הכיתתי של סטודנטיות להוראה:
	המקרה של הקורס 'פונקציות וגרפים'
43	ד"ר מיכל טבח, ד"ר טלי נחליאל
	ציפיות המתכשרים להוראה מה'מדריך למורה'
68	ד"ר שרה האופטמן, ד"ר לאה ברץ
	ההזדיות בתהליך ההכשרה להוראה ומשמעותה בעיני הסטודנטים
85	ד"ר היידי פלביאן
	הכשרה לחינוך לתנועה בגיל הרך בישראל ובאנגליה
110	ד"ר עפרה ולטר, ד"ר מלאני פיטר
	שילוב מורים ערבים ילידים בהוראת השפה הערבית בבתי הספר העבריים –
	מדיניות או אקראיות?
133	ד"ר אלון פרגמן